תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · חידושי אנשי שם

חידושי אנשי שם על פסחים

רבי נתן נטע שפירא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי אנשי שם על פסחים

רבי נתן נטע שפירא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-אנשי-שם-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 4
דף ב: 4
דף ד. 4
דף ד: 5
דף ז. 5
דף ז: 5
דף ח. 5
דף ח: 5
דף ט. 6
דף י. 6
דף י: 7
דף יב. 7
דף יב: 7
דף יג. 7
דף טז: 8
דף יז. 8
דף יז: 8
דף יח. 8
דף כא. 10
דף כא: 10
דף כב. 11
דף כג. 11
דף כג: 12
דף כד. 12

דף א.

מהר"ן שפירא

פי' דאע"ג דבכמה אסורין יש בהם כרת כגון חלב וכיוצא בזה לכך צריך ג"כ לטעם דגבי חמץ לא בדילי אנשי מיניה כולי שתא ועכשיו מסיק לפי זה גבי נזיר יהיה ג"כ אסור להשהות יין בביתו דלא בדילי מיניה אינשי כולי שתא ע"ז מסיק וחמיר איסורייהו טפי:

דף א:

מהר"ן שפירא

אע"ג דכתב לעיל בעמוד שלפני זה דמשמע בירושל' בפשיטות שאינו רשאי לבדוק בי"ג וא"כ איך קאמר הכא דחזקתו בדוק י"ל דהא דאינו בודק בי"ג היינו ביום י"ג אבל בליל י"ג פשיטא שיכול להקדים ולבדוק וכ"כ רש"ל:

ר"ל דאי מיירי שהשכירו ביום י"ד ובלילה של י"ד היה הבית ממש בחזקת המשכיר א"כ הבדיקה מוטלת על המשכיר ולמה מסקינן הכא דניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בגופו וכן בממונו הלא הבדיקה אינה מוטלת עליו כלל אלא המשכיר מחוייב לבדוק וע"ז מסיק ואחרים אמרו כו' אבל שלומי בעי ר"ל ואיירי בי"ד ולפי שמוטל על המשכיר לבדוק מש"ה צריך לשלומי ואני אומר וכו' ומ"ה מסתם לה ואמר בחזקת שהוא בדוק דמסתמא אינו בדוק בי"ג אבל בי"ד יש לנו לומר דהוא בחזקת בדוק ולא בעי למיחש כו'

דף ב:

מהר"ן שפירא

ר"ל [צ"ל למה] אמרו בזה דאינה חייבת בחלה מ"ש מעיסת ארנונא וגירסת הירושלמי פ"ג דחלה לעסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה ור"ל בתמיה שמא עסת ארנונא אינה חייבת בחלה הלא פשוט הוא שחייבת בחלה וא"כ גם עסת ישראל ונכרי נמי וגירסת הרא"ש לעיסת ארנונא שהיא חייבת בחלה:

דף ד.

מהר"ם

ובס' תניא כתוב על שם רבינו יוסף ברכת חנוכה שטבעה להדליק טעות סופר הוא ואע"פ שבכל הספרים כתוב בהן להדליק ומפורש אמרו בירושלמי פ' לולב הגזול כיצד

מברכין על נר חנוכה בא"י אמ"ה אקב"ו על מצות הדלקת נר של חנוכה מיהו בפנים הכא מיישב לה שפיר:

דף ד:

מהר"ן שפירא

ר"ל שהר"ן כתב במתני' שהשמיט פי' דב' שורות לפי שאין מסדרין עכשיו החביות באותו ענין כלל ונ"ל שמלשון הרי"ף מיניה וביה משמע שאין גורס' אותו שאיך יכתוב פי' דב"ה ב' שורות כו' אחר פיסקא דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ כו' ת"ר חורי הבית כו' ואח"כ יכתוב הפיסקא אחרת ובה"א ב' שורות כו' דפליגי ביה רב ושמואל כו' ולכן נרא' פשוט שאין לגרסו ברי"ף:

נראה שבא לתרץ ל"ל האי קרא של נר ה' נשמת אדם וכן הוא ברש"י בגמרא וצ"ע דבגמרא אמר טעם אחר להאי קרא למאי אתי:

דף ז.

ד"ת

צ"ע דלמטה משמע מדבריו איפכא:

ד"ת מ"ז:

דף ז:

ד"ת

בפ' אלו עוברין משמע מדבריו איפכא:

דף ח.

ד"ת

צ"ע דלעיל גבי תנור אמר דכיון דלית ליה תקנתא אלא בשבירה ש"ד ושמא יש לחלק בין פליטת קדרה שטעם האיסור נאכל ובין אפיית תנור שאין שם איסור נאכל לא טעמו ולא ממשו אלא גרמת האיסור לבד וצ"ע ממ"ר א"ב ד"ל ז"ל:

דף ח:

מהר"ן שפירא

ר"ל דאותו כף לא די לו ברותחין בכלי ראשון אלא צריך שיעמוד על האור בשעת הגעלה

כתשמישו אלא איירי בעץ שתוקעין בו כו' ומסיק דאותו כלי ברותחין בכלי ראשון סגי ולא צריך לעמוד על האור וק"ל:

דף ט.

מהר"ן שפירא

וא"ת כיון דאית דאמרי דמ"מ הדחה צריך א"כ גם המצה היתה צריכה הדחה בצונן ואין דרכה להדיחה גם לא שייך בה הדחה א"כ למה יהא מותר להשתמש מצה בצונן בבית שאור ואין לומר שאיירי שמדיחין תחלה הבית שאור דזה אינו מועיל מאח' דתשמישו נחשב כאילו היה ברותחין אינו מועיל לו הדחה וי"ל דמיושב במה שכתב בסמוך דשאני התם (דאיירי בממשו) [דהוי כממשו] של איסור ולכך אף אם שם צריך הדחה מ"מ בכאן לא הוה ליה להצריך הדחה מאחר דאין שם ממשות של איסור ודו"ק:

דף י.

מהרן שפירא

אין זה מדברי רע אלא סיום הברייתא דלעיל אתאן לתק אין זה שם לשון הברייתא אלא התלמוד שאמר עז לא תימא רע סובר כן אלא תק רל תנא אחד מי שהוא סובר כן לאפוקי חכמים דפליגי:

אין מדקדין מזה דהלכה כרע אלא ענין אחר הוא שאמר דהא דפסיק כרע שלשין במי פירות היינו לומר אפילו עם מים ודוק:

תיבת ורג אינו בהראש שהעתיק דברי הריף ולכאורה נראה שהוא טס וממ יש לומר דהפ מתחלה אמר דדעת תק דהוא שאמרו בו אתאן לתק דשרי בקיטוף ועכשיו אמר דיש עוד ב תנאים דהיינו רג ורבנן דאסרי וכו רל כא כמו שהוא סובר דהיינו רג אוסר בלישה. ומקיטוף לא דיבר וחכמים דהיינו חכמים בתראי סברו דאסור אף בקיטוף:

מהרן שפירא

רל שהריף פי בברייתא דקתני אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש כו עי מים וכמש הריף לקמן ואכ ממילא גם דברי רל נפרש דסל עם מים. ורשי פירש דרל בלא מים הוא משוס דסבר מדנקט סתמא משמע אפי בלא מים ואכ ממילא מפורש הברייתא נמי כן אבל הריף שפי הברייתא דרל עם מים גם דברי רל נפרש כן ואין להקשות אליבא דריף שפסק לקמן כרע דמותר ללוש במי פירות עם מים אפי לכתחלה הלא מדברי רל משמע דחמץ נוקשה מיהא הוי רל אותן שבאין לידי חימוץ הוי חמץ נוקשה אבל כשירצה יכוין

לשומרן היטב שלא יבאו לידי חימוץ. וכבר אפשר לומר דהריף סובר שרל סובר כרבן גמליאל והוא פסיק בהלכות כרע שרבי יהושע בן לוי סובר כוותיה ולא משמע לקמן בריף שאמר ולא אשכחן אמורא דפליג עליה דריבל ולדידיה הרי מצינו ריש לקיש ודוק:

דף י:

ד"ת

קשיא לי למה לא נפרש דברי הרי"ף ז"ל דפת סובין דקאמר היינו שלא נטל הסולת מהקמח אלא אפה הקמח עם הסולת שלו ונקרא ע"ד סגי נהור כלומר פת עם הדרו דהיינו עם הסולת: ממ"ר אבד"ל ז"ל:

דף יב.

מהר"ם

פי' הרא"ש לשיטת הרי"ף דמי פירות אפי' עם המים אין מחמיצין וה"ק כיון דלית ביה מיא לחוד:

דף יב:

מהר"ן שפירא

ברש"י דאותו שמקטפת בו מתחמם' מחום הידים והעיסה כצ"ל. וכן הוא ברש"י בגמרא וצ"ל דלפירושו היינו דאותן מים שמקטפת בו נעשה חמין ולכך אין לצנן בו את ידיו אבל מדברי הר"ן משמע איפכא דאותן מים מצננין וכן מסתבר דאותן מים שמצטנן בהם נעשין יותר בקל חמין מאותן שמקטף בו והנה נ"ל לכאורה להגיה ברש"י דאותן שמצטננת בו ידיה מתחממת מחום ידיה והעיסה ואז א"ש הכל ויהיו דבריו כדברי הר"ן אבל בח"ש בגמרא ראיתי שלא הגיה כלום ומ"מ נ"ל להגיה כמו שכתבתי וק"ל:

מהר"ם

צ"ע בס' רבינו אשר דקדקו מפרש"י שאמר אפילו בשוגג ואלה דברי אבי עזרי והאשר"י תופס כמו שפירש"י:

דף יג.

מהר"ן שפירא

ראיתי מוגה בספר רמל"ש אם היה כזית בכדי אכילת פרס אז אם אכל כ"כ מהמאכל שיש בה חמץ שבו כזית חייב כרת ואם אכל כזית מאותו אוכל מצטרף ההיתר לאיסור

ולוקין עליו אף לדברי חכמים ואם אין בהם כדי אכילת פרס כגון שאינו עושה אלא לטיבול וכו' אז אף אם אכל כ"כ מהמאכל שיש שם כזית חמץ אפ"ה אין בו כרת מאחר ששהה יותר מכדי אכילת פרס ואם לא אכל מאותו מאכל אלא אפי' כזית מצטרף ההיתר לאיסורו אליבא תנא דמתני' דהוא ר' אליעזר ולוקין עליו וחכמים פליגי עליה ואומרין דאין לוקין עליו כלל על התערובות ודוק וסברא הזאת תמצא בב"י סי' תמ"ב וע"ש ששם מפרש הטור דברי הרי"ף לפי מה שכתב ב"י שם ומ"מ נראה בפירוש דברי הר"ן כמו שכתבתי בתחלה:

דף טז:

מהר"ן שפירא

כן הוא בפירש"י בגמ' ע"פ הגהות רש"ל ותמה אני א"כ למאי צריך תלמודא להזכיר סמוך למנחה הל"ל התם מן המנחה הכא מחצות אלא נראה לפרש התם מן המנחה כו' דהיינו מנחה גדולה שהוא מו' שעות ומחצה הכא סמוך למנחה דמתחלת שבע אסורה וכן מצאתי בפי' מדויקים וכ"פ הטור:

דף יז.

מהר"ם

התוספות והאשר"י לא כתבו כן אלא מנהג הבא מכח טעות יכול החכם להתיר לפניהם ובריי' דאי אתה רשאי להתירן בפניהם במנהג הבא מכח חומרא שנהגו בני המדינה ממילא ולא ע"פ חכם הילכך אין מטילין עליו חומרי מקום כו' ומשנהגו במנהג שהוקבע ע"פ ותיקין:

דף יז:

ד"ת

ק"ל עובדא דההוא גברא דזרע בית כור דחטי ושערי ולא שמתוהו משום דאפילו מדרבנן שרי מכלל דאי הוה אסור משמתינן ליה ואע"ג דעיקרו מן התורה כדאיתא בפ"ק דקדושין:

דף יח.

מהר"ן שפירא

ועושין מלאכה בע"פ כו' ר"ל ואפי' לכתחלה מתחיל במלאכה בי"ד במקום שנהגו ומסיק

נהגו אין לא נהגו לא ר"ל דאם נהגו שלא לעשות מלאכה אין מתחילין אפי' לצורך המועד דהא ברישא דקתני גומרה בי"ד דמשמעות אבל להתחיל אסור צ"ל דאיירי במקום שלא נהגו כלומר במקום שלא [נהגו] לעשות מלאכה ואפ"ה קתני דוקא לצורך המועד (עד) גומרה שלא לצורך המועד לא וכן פירש הר"ן לפי מה שכתב שאבאר אותו וכן משמע שפירשו הרא"ש המדקדק שם וכתבתי זה בעבור שראיתי דברים אשר כתב רש"ל בח"ש אשר לא ישרו בעיני ולא ירדתי לסוף דעתו לא במה שפי' הגמ' ולא במ"ש בשם הרא"ש שכתב שהרא"ש כתב דוקא במקום שנהגו הוא דבעי לצורך המועד אבל במקום שלא נהגו הכל שרי לא ידעתי מאי קאמר והמדקדק ברא"ש יראה ויבין דבמקום שנהגו שרי אפי' להתחיל כל שהוא לצורך המועד ומיניה וביה קשיא דאיך יהיה כל מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה ומקום [שלא נהגו] לעשות מלאכה וכתב עוד הר"ן פי' מקום שנהגו אין כלומר שנהגו שלא לעשות מלאכה כו' והלשון מגומגם וצ"ע עכ"ל גם בכאן דבריו תמוהין ונבארם אי"ה בהר"ן:

שם

בהר"ן עושין מלאכה כו' במקום שנהגו נהגו אין לא נהגו לא כצ"ל ומסיק כלומר שאם נהגו שלא לעשות כו' ר"ל דמה שאמרו לא נהגו לא משמע בשלא נהגו איסור לכתחלה להתחיל במלאכה היינו ר"ל שנהגו שלא לעשות מלאכה אבל במקום שנהגו לעשות מלאכה מותר אפי' להתחיל וזהו שכתב ועושין מלאכה בע"פ עד חצות מקום שנהגו וזהו פשוט אך שיש לתמוה על מ"ש רש"ל כאן וגם בח"ש הנראה מדברי הר"ן שהוא פי' מקום שנהגו דר"ל מקום שנהגו איסור במלאכה וכתב עליו לשון מגומגם הוא לפי זה אם נאמר בהר"ן דמפרש כן א"א מעולם שיהא דברי הגמ' והרי"ף מתורצים ולא דברי הר"ן עצמו דא"כ צריכין לומר במ"ש הר"ן מקום שנהגו לעשות מותר ר"ל מקום שלא נהגו ור"ל מקום שלא נהגו איסור במלאכה והוא כתב מקום שנהגו לעשות ולשון הגמ' והרי"ף פשיטא מגומגם וכמ"ש רש"ל בעצמו דהלשון מגומגם ופשוט דהר"ן לא עלה על דעתו לפרש כן אלא כמ"ש ואמר כלומר שאם נהגו שלא לעשות כו' על מ"ש לא נהגו לא על מ"ש נהגו ודו"ק:

מהר"ם

היו מושיבים להתחמם לגדל אפרוחים ותרנגולת המחממת כו' וזהו לשון אחר שפירש"י וגריס מושיבין שובכין ותרנגולת בי"ד:

דף כא.

מהר"ן שפירא

ר"ל ביו"ט שחל באמצע השבוע מסיימין המבדיל בין קדש לחול אע"פ שמלת קדש שאמר לא שייך למלת השביעי שאמר קודם לזה ר"ל שאמר ואת יום השביעי אלא היו"ט בעצמו וק"ל ומ"מ הלשון קצת מגומגם אבל מוכרח הוא:

לענין היתר מלאכה כו' כצ"ל ור"ל דהר"ן סובר בפשיטות דלענין לעשות מלאכה א"צ כ"כ הבדלה כמו לענין אכיל' וכמו שהדין באמת דלאכילה צ"ל ג' הבדלות ולמלאכה בחד סגי וא"כ להרי"ף שפי' מימרא דרב אשי בשם ומלכות ואותה ברכה גם לאכילה סגי מוכרחין לומר דלאכילה צריך שם ומלכות ולמלאכה סגי בלא שם ומלכות וא"כ קשה דהא רב אשי אמר דהיו עושין הבדלה והיו עושין מלאכה דמשמע דמשום מלאכה היו אומרים הבדלה וע"ז כתב דלא נהירא ליה דרב אשי אמר כן שהיו עושין הבדלה משום היתר אכילה בלחוד ולענין מלאכה בכל דהו סגי ר"ל אפילו בלא שם ומלכות סגי דודאי אם היה היתר אכילה ומלאכה שוין היה דברי רב אשי אתיין שפיר דהוי בשם ומלכות משום שמזכיר אחד מהם אבל עכשיו דקאמר דמלאכה בכל דהו סגי וא"כ רב אשי שאמר שהיו עושין הבדלה בשם צ"ל דלאכילה לחוד היו עושין כן וזה לא נראה לו ודו"ק ע"כ נראה להגיה מלאכה במקום אכילה:

דף כא:

מהר"ם

הנה הר"ן תופס ברב אלפס מבדיל והולך כל היום וכן המגיד למיי' כתב שכן נראה מן ההלכות אבל בהגהות מיי' פכ"ט מהלכות שבת כתב שהאלפס סובר כל השבת דהיינו חד ותרי ותלתא בשבת וכן ודאי נ"ל מוכיחין דבריו האחרונים לקמן וכאן נ"ל טעות סופר או שמא ר"ל כולו כולה מילתא ותופס עיקר לישנא דמרימר כל השבת כולה דהכי אמרי בני רבי חייא וכן הוא גירסת האשר"י (ועיין מה שכ' לקמן בחידושי מהר"ן שפירא):

מהר"ן שפירא

ר"ל פריך על בה"ג דאמר שמבדיל במוצאי ט' באב והלא זה פשוט דאם אנו נקטי' דאינו מבדיל אלא כל היום א"כ אין לה תשלומין כלל דכל היום נקרא מ"ש וא"כ למה מבדיל במט"ב. ומשני דזה שאנו נקטינן שאינו מבדיל אלא כל היום אבל כל היום מיהא מבדיל אין הטעם משום דזה מ"ש אלא משום דנקרא תשלומין והא דאין לו תשלומין בלילה

לפי שעשאוהו כמזיד ודו"ק ומ"ה צריכין להגי"ה בהקושיא שיום אחר הלילה נקרא א"כ כל היום מ"ש הוא וכן הגי"ה מהר"י בצלאלש:

דף כב.

מהר"ן שפירא

מבדיל והולך כל השבת כולה התום' כתבו לא שמעינן מהכא אלא כל היום ונקט הכא משום דהלכה כן הוא ע"כ וקשה דבשלמא התוס' קאי לסברותיהם דגרסי בדברי רבא כל השבת כולה וכמ"ש הר"ן אבל הרי"ף שגרס לעיל כל היום קשיא וראיתי בדפוס תוגרמה דכתוב שם להדיא גם כאן מבדיל כל היום כולו ונכון בעיני דזה תלוי בגירסא דלעיל וק"ל וכן מה שכתוב בסמוך ולא נתחייבנו כו' עד אבל לא על האור אינו שם ונראה בעיני דיפה היא וצריכין למחקו כדי שלא יהיו דברי הרי"ף סתרי אהדדי דלעיל פסק כל היום לפי גרסתו וכאן יכתוב עד סוף יום ג' וכבר היה אפשר ליישב כל השבת כולו ונ"מ לענין דינא דא"צ להמתין אם לא מצא יין עד הלילה אלא מיד שלא אשכח יין אוכל וא"צ לטרוח יותר וק"ל:

דף כג.

מהר"ן

צ"ע דהא בגמ' דף ק"י איפשיטא להדיא דסמוך למנחה קטנה תנן וכ"כ הרא"ש:

מהר"ם

אע"ג דספיקא דרבנן היא חביבא היא המצוה דהא אמרי' רב ששת הוה יתיב בתעניתא כולי מעלי יומא דפסחא משום דאיסטניס הוה וכן ר' איתא בירושלמי מביאו באשר"י בהלכה והר"ן מביאו למעלה בס"פ אלו עוברין לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה כל היום חמץ לא אכיל משום דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ומשום דרבי יהודה בן בתירא שהיה מכשיר בפסח ששחטו שחרית ומצה נמי לא אכיל משום דר' לוי דאמר האוכל מצה בע"פ דהיינו מזמן הכשר לשחיטת פסח כאילו כו' וז"ל הר"ן שם אבל לדידן דלא מתסר חמץ מדאוריי' אלא מחצות ולמעלה א"נ מסוף ד' מדרבנן אפשר דמצה נמי לא מיתסרא אלא מהאי זימנא ואילך עכ"ל והיינו דמסיק הכא הילכך מנקט לחומרא עדיף ולטעמיה אזיל והאשר"י כתב ז"ל ואסיקנא סמוך למנחה קטנה תנן אבל קודם לכן מותר והכל לפי מה שהוא אדם דהא אמרינן רב ששת הוה יתיב בתעניתא כולי יומא משום דאיסטניס הוה כו':

מהר"ן שפירא

עיין במ"ש הרי"ף לעיל (סי' תשע"ח בר"ן ד"ה אם) כי נראה דברי הר"ן כסותרין זה את זה ומה שתירצו לעיל נראה שזה מוכח דהא מביא שם מ"ש כאן והוא דשתה רובא דכסא ולזה פי' דהוא ס"ל רוב רביעית א"כ אין ראיה לעיל כלל וצ"ע:

דף כג:

מהר"ן שפירא

פי' מנ"ל דרביעית הלוג נקרא בשם מדה שמא אין לו שם מדה כלל וק"ל:

דף כד.

מהר"ן שפירא

ר"ל דהר"ז הקשה דלא מצינו שיצטדך ברכה אחרת אלא בדבר שהוא סילוק ולא בארבע כוסות ותמה הר"ן דלא תימא שאומר לך דהרי"ף פליג וסובר דאין שחיטה נקרא סילוק אלא אף אם נפרש כן דשחיטה נקרא סילוק משא"כ בד' כוסות כו' אפ"ה לא תקשה על הרי"ף דנוכל לומר גם הרי"ף סובר ששחיטה הוא סילוק משא"כ בד' כוסות אבל סובר שאין חילוק ביניהם לענין דינא אף שאינו דבר של סילוק צריך לברך נ"ל: